

Ревенко А. В., курсантка
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Резворович К.Р., к.ю.н.,
завідувачка кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ СПАДКУВАННЯ ЗА ЗАПОВІТОМ

На жаль, на багатьох підприємствах здійснюється лише реновація виробництва. Цей вимушений захід дозволяє підприємствам зберігати рівень виробництва і збуту лише в короткостроковій перспективі і сприяє технологічного відставання вітчизняної промисловості протягом останніх тридцяти років. Очевидно, що дана проблема - «спадок планової економіки» - є сьогодні високопріоритетним і вимагає як найшвидшого вирішення на всіх рівнях [3].

На державному рівні вирішенням проблеми подолання технологічного відставання економіки займається комісія з модернізації і технологічного розвитку економіки, створена в 2009 р., завдання комісії входить підготовка необхідних поправок до існуючого законодавства і підтримка ключових проєктів і напрямів інноваційного розвитку (наприклад, створення аналога «силіконової долини» - наукового центру Сколково).

Сучасна політична ситуація в Україні потребує нових рішень в сфері регулювання спадкових правовідносин. Якщо на початку 2014 року справи щодо спадкування на непідконтрольних Україні територіях було практично неможливо вирішити, наприкінці 2016 існують певні механізми вирішення цих питань. Для цього можна створити норми в законі України «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції» що регулюють відносини в сфері спадкування на непідконтрольних територіях, купівлі та продажу. Для вдосконалення правового регулювання спадкування в Україні потрібно проаналізувати та інтегрувати в законодавство практичні рекомендації інституту спадкування за заповітом та за законом. Тільки реформуванням Українського законодавства можна отримати поліпшення в роботі інституту спадкування [2].

Доволі поширеною є проблема спадкування за відсутності деяких документів. Яким повинен бути алгоритм дій в таких ситуаціях – варто розібратися. Вирішення цієї проблеми можливо наступним чином. Пункт 4.18 Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України встановлює, що за відсутності у спадкоємця необхідних для видачі свідоцтва про право на спадщину документів нотаріус роз'яснює йому процедуру вирішення зазначеного питання

в судовому порядку. Ніби все доволі просто. Якщо є документи – отримання свідоцтва про право на спадщину можливе, якщо немає документів – потрібно звертатися до суду і там вже, в судовому порядку, вирішувати питання з відсутніми документами [4].

У зв'язку з цим можливі шляхи реформування інституту відповідальності спадкоємців за боргами спадкодавця:

а) можуть бути пов'язані з відмовою від принципу обмеження відповідальності спадкоємців розмірами спадкової маси і введенням особливих випадків і умов, що обмежують таку відповідальність;

б) або в умовах збереження імперативного обмеження відповідальності спадкоємців слід визнати за доцільне подальше реформування інституту відповідальності в спадковому праві і ввести конструкції, що дозволяють забезпечити баланс інтересів кредиторів спадкодавця і спадкоємців, зокрема, інституту мораторію на задоволення вимог кредиторів спадкодавця, складання опису спадщини, сепарації майна спадкоємця і успадковане майнової маси, давно застосовуються в німецькому праві, ввести випадки необмеженої відповідальності спадкоємців.

Поширеним практичним аспектом у спадкових правовідносинах є визнання заповіту спадкодавця недійсним. Ініціюють такі дії, перш за все, спадкоємці за законом, яких спадкодавець з тих чи інших причин не згадав у заповіті. На такий випадок Цивільний кодекс України передбачає наступні підстави недійсності заповіту: заповіт, складений особою, яка не мала на це права, а також заповіт, складений з порушенням вимог щодо його форми та посвідчення, є нікчемним. За позовом зацікавленої особи суд визнає заповіт недійсним, якщо буде встановлено, що волевиявлення заповідача не було вільним і не відповідає його волі. Право на пред'явлення позову про недійсність заповіту виникає лише після смерті заповідача.

Варто також зазначити, що відповідно до Постанови пленуму ВСУ №7 від 30.05.2008 «Про судову практику у справах про спадкування» заповіт, складений особою, яка не мала на це права, зокрема недієздатною, малолітньою, неповнолітньою особою (крім осіб, які в установленому порядку набули повну цивільну дієздатність), особою з обмеженою цивільною дієздатністю, представником від імені заповідача, а також заповіт, складений з порушенням вимог щодо його форми та посвідчення, згідно з ч. 1 ст. 257 ЦК України є нікчемним, тому, на підставі ст. 215 ЦК України, не вимагається визнання судом такого заповіту недійсним.

Також, відповідно до згаданої постанови пленуму ВСУ, за позовом зацікавленої особи суд визнає заповіт недійсним, якщо він був складений особою під впливом фізичного чи психічного насильства, або особою, яка через стійкий розлад здоров'я не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними [3]. Для встановлення психічного стану заповідача в момент складання заповіту, який давав би підставу припустити, що особа не розуміла значення своїх дій та (або) не могла керувати ними на момент складання за-

повіту, суд призначає посмертну судово-психіатричну експертизу (ст. 145 ЦПК України).

Таким чином, можна стверджувати про більші переваги укладення договору дарування, ніж заповіту, основними плюсами якого є:

право власності на майно переходить від дарувальника до обдаровуваного одразу після підписання договору або після проведення державної реєстрації (для нерухомого майна);

до вимог про розірвання договору дарування застосовується позовна давність в 1 рік; є

претензії на предмет договору дарування може бути пред'явлені лише у випадку, якщо дарувальник не був власником майна [4].

Підсумовуючи варто зазначити, що спадкування є доволі складним правовим процесом, що характеризується здійсненням права на спадкування за заповітом та за законом. При цьому варто наголосити, що пріоритетне право на спадкування мають особи, призначені згідно з волею спадкодавця, визначеної в заповіті. Лише за відсутності заповіту, визнання його недійсним або відмови від спадщини спадкоємця за заповітом право спадкувати одержують спадкоємці за законом. Важливо зауважити, що проблемні питання, які виникають при спадкуванні за заповітом пов'язані з неоднозначністю правового тлумачення самого поняття спадкового права і потребують подальшого роз'яснення та правового дослідження.

1. Валах В. В. Спадкове право зарубіжних країн. Міжнародне та зарубіжне право. – 2002. – № 4. – С. 115–122.

2. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23 червня 2005 року. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>.

3. Successions in Europe – Succession law in 27 European countries, The Council of the Notariats of the European 181 Union, accessed 20.11.2014. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.successions-europe.eu/en/home>.

4. Austria International Estate Planning Guide Individual Tax and Private Client Committee, accessed 20.12.2016. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <file:///C:/Users/Roman/Downloads/Austria.pdf>.